

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради ДФ 61.051.115
про присудження ступеня доктора філософії
26. 02. 2024

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 61.051.115 Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород (утворена відповідно до наказу ректора Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» про утворення разової спеціалізованої вченої ради з метою присудження ступеня доктора філософії № 128/01-04 від 26 грудня 2023 року) ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії Кузьмі Вікторії Владиславівні з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» » за спеціальністю 032 «Історія та археологія» на підставі прилюдного захисту дисертації "Розвиток музейної справи на Закарпатті у ХХ ст." 26 лютого 2024 року.

Кузьма Вікторія Владиславівна, 1976 року народження, громадянка України. Освіта вища: закінчила у 2004 році ДВНЗ «Ужгородський національний університет», за спеціальністю «Історія». Навчалася в аспірантурі Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» з грудня 2016 року до 26.12.2022 року за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

З 2016 року і до цього часу працює старшим викладачем кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, факультету історії та міжнародних відносин, ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію виконано у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород.

За результатами перевірки та аналізу дисертації за допомогою програми «Unicheck» ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації виявлено не було (Дата перевірки: 22.11.2023 11:36:41 ЕЕТ).

Науковий керівник - Ліхтей Ігор Михайлович, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет» .

Здобувачка має 22 наукові публікації за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які індексуються у наукометричній базі SCOPUS, 7 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 3 статті у наукових виданнях України, 11 тез у матеріалах міжнародних науково-практичних конференціях.

1. Кузьма, В. (2011) Розвиток музейної справи на Підкарпатській Русі (20-30-ті роки ХХ ст.), *Науковий вісник Ужгородського університету, Серія: Історія*, Випуск 27, сс.163 –168.

2. Кузьма, В. (2011) Історія розвитку громадських та шкільних музеїв на Закарпатті (50-80-ті роки ХХ ст.), *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія*, Випуск 26, сс. 55-62.

3. Кузьма, В. (2013) Історія музеїв підприємств та установ Закарпатської області (50-90-ті роки ХХ ст.), *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, Випуск 2 (31)*, сс. 31-35.

4. Кузьма, В. (2016) Створення музею народної архітектури та побуту в Ужгороді та розширення етнографічних експозицій у Закарпатській області (60-80 рр. ХХ ст.), *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, Випуск 1 (34)*, сс. 114-119.

5. Кузьма, В. (2017) Тенденції та особливості розвитку музейної справи в Підкарпатській Русі (20-30-ті роки ХХ ст.), *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, Випуск 1 (36)*, сс. 28-32.

6. Кузьма, В. (2018) Діяльність музею атеїзму в м. Ужгород (1973 – 1990 рр.), *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, Вип. 2 (39)*, сс. 29-33.

7. Кузьма, В. (2022) Establishment and development of the Zakarpattia Regional Art Museum during the Soviet and post-Soviet period, *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 2022, 10:3:33-42 doi: 10.46284/mkd.2022.10.3.2

8. Кузьма, В. (2022) Історіографія історії музейної справи на Закарпатті у ХХ ст., *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, Вип. 2 (39)*, сс. 181–192.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

ГАВРИЛЮК Світлана Віталіївна, офіційний опонент, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, факультету історії, політології та національної безпеки, Волинського національного університету імені Лесі Українки вказала на деякі недоліки та висловила наступні пропозиції.

1. Структура та формулювання назв структурних складових дисертації. Структура занадто деталізована. При виділенні підрозділів другого і третього розділів доцільно було застосувати проблемний підхід, який дозволив би визначити ключові тенденції розвитку музейної справи на Закарпатті, проаналізувати головні результати формування й розширення музейної мережі у регіоні в заявлений хронологічний період, зокрема, вплив різних політичних систем на реалізацію музейної політики у краї у ХХ ст.

2. У формулюванні назви третього розділу не вказано, про 40-90-ті рр. якого століття йдеться. Підрозділи дисертації неспіврозмірні. Так, підрозділ 2.3. «Колекція братів Елемира та Єнева Зотлукалів» досить стислий за обсягом і охоплює всього півтори сторінки (с. 76-78), а підрозділ 2.5. - три сторінки (с. 94-97). Інші підрозділи другого розділу - значно більші за об'ємом. Така ж ситуація з третім розділом, який містить шість підрозділів. Якщо підрозділи 3.1., 3.2. охоплюють у середньому 30 сторінок, то наступні значно менші за об'ємом. Наприклад, текст підрозділу 3.5. викладений на неповних семи сторінках.

3. Звернено також увагу на практично ідентичні формулювання об'єкта і предмета дослідження. Як відомо, предмет визначається темою дисертації, а об'єкт - значно ширший. Запропоновано вказати як об'єкт дослідження - це процеси музейного будівництва в українських землях у ХХ ст., або навіть ще ширше: процеси культурного будівництва в українських землях у ХХ ст.

4. Уточнення вимагають і географічні межі дослідження. У вступі констатується, що географічні межі роботи охоплюють територію Закарпатської області. Закарпатська область утворена 22 січня 1946 р., а нижня хронологічна межа дослідження сягає 1907 р. Як відомо, до 1918 р. Закарпаття входило до складу Австро-Угорщини, після її розпаду упродовж міжвоєнного періоду перебувало у складі Чехословацької республіки. У березні 1939 р. утворено незалежну Карпатську Україну. Згодом існувало Закарпатське губернаторство у складі Угорського королівства, з 1944 - до січня 1946 р. - державне утворення «Закарпатська Україна». Тому географічні межі потрібно було сформулювати чіткіше і зрозуміліше, наголосивши, що вони охоплюють ті території, на теренах яких у 1946 р. утворилася Закарпатська область.

5. Джерельну базу роботи значно збагатили б і урізноманітнили ширше використання документів наукових архівів не одного, а хоча б кількох музейних закладів Закарпатської області (використано лише 5 справ поточного архіву Закарпатського краєзнавчого музею).

6. Дисертантка послуговується термінологією, яка використовувалася в музейництві у першій половині ХХ ст. (крайове музейництво, колекція старожитностей, ін.). Однак на сьогодні уже сформований сучасний понятійний апарат музеології, який дає змогу аналізувати процеси музейного розвитку досліджуваного періоду.

7. Дисертантка могла б подати не один, а кілька додатків, які б проілюстрували, наприклад, статистичні дані, пов'язані з динамікою формування музеїв на Закарпатті упродовж ХХ ст., засвідчили інтерес до

музейних експозицій та організованих музеями заходів з боку громадськості, підсилили б розуміння різних форм роботи тощо.

8. Водночас у дисертації є наявність пунктуаційних помилок - недотримання правил вживання розділових знаків, зокрема, ком. Усі статті Вікторії Кузьми містяться у фахових наукових виданнях категорії «Б». Але усі вони опубліковані у різних випусках одного й того ж часопису - «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія». Це не суперечить вимогам. Водночас, доцільно було розширити географію публікацій.

Однак висловлені зауваження і пропозиції не знижують наукової значущості дослідження. Дисертація Кузьми Вікторії Владиславівни «Розвиток музейної справи на Закарпатті у ХХ ст.» є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-теоретичному рівні. Для дисертації характерні доступний стиль викладу матеріалу, логічність і чіткість при формулюванні положень і висновків.. Отже авторка дисертації - Кузьма Вікторія Владиславівна - заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

МАНЬКОВСЬКА Руслана Вікторівна, офіційний опонент, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник, керівниця Центру досліджень Історико-культурної спадщини України Інституту історії України Національної академії наук України надала позитивну оцінку дисертаційній роботі та висловила ряд зауважень та рекомендацій.

1. Потребує уточнення об'єкт дослідження. У відповідності до теми – це музейна справа на Закарпатті, тоді як предмет дослідження, який варто було б розширити, – є процес, який охоплює становлення та розвиток музейної справи, етапи та їх характеристику, формування музейних колекцій та створення музеїв, роль громадсько-просвітницьких товариств у розвитку музейництва краю.

2. Також, враховуючи специфічність території Закарпаття, яке в певні періоди ХХ ст. входило до складу різних держав, ширшого розкриття потребують географічні межі дослідження, пояснення використання понять «Закарпатська область» та «Закарпаття».

3. У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження» здобувачка виділяє у вивченні зазначеної проблеми три етапи: дорадянський період (20 – 30-ті роки ХХ ст.) – термін «дорадянський» варто було б замінити «міжвоєнний» чи «чехословацький», радянський період (друга половина 40-х – 80-і роки ХХ ст.) та сучасний український період (з 1991 р.).

4. Сумлінно опрацьовуючи матеріали обласного архіву, авторці слід було розширити коло архівів та залучити більше поточних фондів музейних закладів області. У цілому В. Кузьма через залучення архівних та музейних матеріалів відтворила процес становлення та розвитку музейної справи на Закарпатті.

5. У роботі лише названі наукові підходи – систематичний та міждисциплінарний, де останній є одним із ключових у дослідженні. Що стосується понятійного апарату, то дисертантка подала словниковий перелік музейних термінів, які, при потребі, можна було розмістити в додатках до роботи, а варто було зупинитися на означених у новаціях дисертації поняттях «просвітницька діяльність музею» та «функції музею» тощо.

6. Відзначаючи насичення дисертаційного дослідження фактологічним матеріалом, який дає можливість аналізувати процес становлення та розвитку музейної справи на Закарпатті, слід зауважити, що детальний виклад наповнення експозиційних залів, надає окремим підрозділам (3.1, 3.3) описового характеру.

Водночас, зазначила, що висловлені пропозиції та побажання не ставлять під сумнів наукову вагу дисертації В. Кузьми та не впливають на загальну позитивну оцінку представленої роботи. Вважає, що дисертаційна робота Кузьми Вікторії Владиславівни «Розвиток музейної справи на

Закарпатті в ХХ ст.» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, виконаним на достатньому науково-теоретичному рівні. Здобувачка виявила знання досліджуваної проблеми, уміння опрацювати, критично аналізувати різноманітні історичні джерела, спеціальну історичну літературу. Тож, авторка дисертації - Кузьма Вікторія Владиславівна - заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

ДВОРКІН Ігор Володимирович, офіційний опонент, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки, навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» висловив наступні зауваження та рекомендації:

1. Дисертація містить нечисельні граматичні та стилістичні помилки.
2. Розглядаючи основні етапи дослідження музейництва Закарпаття авторка виділяє «дорядянський період (20-30-ті рр. ХХ ст.). Зважаючи на історіографічну традицію, краще називати «міжвоєнним» чи періодом перебування Закарпаття у складі Чехословаччини.
3. Вказуючи на новизну отриманих результатів авторка вказує, що нею було уточнено і доповнено сутність понять «просвітницька діяльність музеїв» та «функції музеїв». Розглядаючи музейну термінологію у відповідному параграфі варто було б вказати, що саме уточнила авторка у терміні «просвітницька діяльність музеїв, а також вказати уточнений термін «функції музеїв».
4. Значний потенціал у дослідженні музейництва мають сучасні дослідження історичної пам'яті, політики пам'яті, історичної політики стосовно музеїв історичного, етнографічного спрямування. Дослідники розуміють музеї як «місця пам'яті» через які відбувається реконструкція минулого (П. Нора). Залучення теоретичних здобутків досліджень пам'яті, збагатило би дисертацію.

5. Виходячи з назви дисертаційне дослідження присвячене музейній справі Закарпаття у ХХ ст. У хронологічних рамках вказані більш чіткі межі – 1907 та 1991 рр. Було б доцільним вказати у назві роботи або періоди розвитку музейної справи – міжвоєнний та радянський або власне хронологічні межі у роках.

6. Було б доцільним показати процес трансформації музейної справи регіону у перші роки після здобуття незалежності України більш детально, тим паче початок українського музейництва доби самостійності припадає власне на ХХ ст.

7. Обрання розвитку музейництва Закарпаття у якості об'єкта дослідження є цілком виправданим. Водночас, вбачається, що дисертаційне дослідження збагатив би компаративний підхід, а власне порівняння розвитку краю, до прикладу, із іншими регіонами Чехословаччини у міжвоєнний період, Галичини 1920-1930х рр. тощо.

8. Додаток до дисертації містить перелік музеїв, заснованих у радянський час. Було б доцільно вказувати у разі припинення музеєм існування чи зміни назви рік коли це відбулось. У невідготовленого читача може скластися враження, що, до прикладу, «Музей атеїзму» чи «Музей чекіста» при обласному управлінні КДБ, створені відповідно у 1979 та 1987 рр., існують дотепер в Ужгородській міській територіальній громаді (С.248). Також у додатках бракує окремої таблиці, присвяченої музеям, відкритим у період Австро-Угорщини та Чехословаччини. Це спростило би сприйняття фактографічного матеріалу.

Отже, незважаючи на висловлені зауваження, які носять перед усім рекомендаційний характер та можуть бути використані у подальших дослідженнях, можна зробити висновок, що дисертація Кузьми Вікторії Владиславівни «Розвиток музейної справи на Закарпатті у ХХ ст.» є самостійною, завершеною науковою працею, її висновки є цілком обґрунтованими а авторка дисертації - Кузьма Вікторія Владиславівна -

заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

ДАНИЛЕЦЬ Юрій Васильович, рецензент, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології, етнології та культурології факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України надав позитивну оцінку дисертаційній роботі і висловив рекомендації.

1. У параграфі «1.1. Стан вивчення проблеми дослідження та здобутки історіографії» першого розділу, систематизацію проаналізованих наукових праць варто було здійснити за «принципом конуса» запропонованого істориком Наталею Яковенко). Зміст цього принципу полягає у сортуванні літератури на три умовні ієрархічні рівні історіографії. До найвищого ієрархічного щаблю – «верхівку конуса» можна віднести авторитетні підсумкові праці, нижчий – праці, присвячені вузловим згусткам досліджуваної проблеми, найнижчий на «підніжжі конуса», розвідки про конкретні сюжети у рамках цієї-таки проблеми (Яковенко Н. Вступ до історії. К., 2007. С. 317). Разом з тим, запропонований авторкою хронологічний принцип аналізу історіографії також приймається.

Висловлена рекомендація не впливає на загальну позитивну оцінку дисертації. Її дисертантка може реалізувати під час подальших досліджень з даної проблематики. Підтримує присудження Кузьмі Вікторії Владиславівні наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

КАПІТАН Лариса Іванівна, голова ради, доктор історичних наук, професор, професорка кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України, дала позитивну оцінку роботі, та висловила зауваження з приводу незначних відхилень від норм, припущених авторкою при оформленні роботи та підтримала присудження Кузьмі Вікторії Владиславівні наукового ступеня доктора

філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Здобувачка Кузьма Вікторія Владиславівна надала повні, обґрунтовані відповіді та пояснення на всі висловлені зауваження.

Загальна оцінка роботи і висновок.

Дисертація Кузьми Вікторії Владиславівни на тему: «Розвиток музейної справи на Закарпатті у ХХ ст.» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, яка виконана із дотриманням вимог академічної доброчесності. Представлені в дисертаційній роботі результати мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, достатньо повно представлені у наукових працях, пройшли належну апробацію на наукових міжнародних та всеукраїнських конференціях, і засвідчують вагомий особистий внесок здобувачки у введенні в науковий обіг ряд нових джерел, цілісному дослідженні історії громадських музеїв та розвитку музейної справи на Закарпатті у ХХ ст.

Аналіз змісту дисертації «Розвиток музейної справи на Закарпатті у ХХ ст.» дає підстави для загального висновку, що вона є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке розкриває актуальну тему сучасної історичної науки. Дисертація виконана на високому науково-теоретичному рівні, містить елементи наукової новизни, має практичне значення, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її авторка Кузьма Вікторія Владиславівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Результати відкритого голосування:

«За»: 5 членів ради,

«Проти» : 0 членів ради,

«Утрималися»: 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 61.051.115 Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород (наказ № 128/01-04 від 26 грудня 2023 року) присуджує Кузьмі Вікторії Владиславівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 61.051.115

Лариса КАПІТАН